УДК 324

ФІЗИЧНІ ПАРАМЕТРИ ІМІДЖУ ПОЛІТИЧНОГО ЛІДЕРА

Шерман Олена Михайлівна, доктор політичних наук, доцент,
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності,
завідувач кафедри соціальних та гуманітарних дисциплін

Анотація. **В статті проаналізовано фізичні параметри іміджу політичного лідера - вік, здоров`я, голос, зріст, вага, зовнішня привабливість (відповідність естетичним стандартом), сексуальність – у діахронії і синхронії. Встановлено, що значення тих чи інших фізичних параметрів іміджу варіюється залежно від архетипу, покладеного в основу іміджу.**

Ключові слова. Імідж, фізичні параметри, естетичні стандарти, політичне лідерство, візуальний образ.

В статье проанализированы физические параметры имиджа политического лидера - возраст, здоровье, голос, рост, вес, внешняя привлекательность (соответствие эстетическим стандартом), сексуальность, – в диахронии и синхронии. Установлено, что значение тех или других физических параметров имиджа варьируется в зависимости от архетипа, положенного в основу имиджа.

Ключевые слова. Имидж, физические параметры, эстетические стандарты, политическое лидерство, визуальный образ.

In the article the physical parameters of image of political leader are analysed is age, health, voice, growth, weight, external attractiveness (accordance by an aesthetically beautiful standard), sex appeal, – in diakhronii and sinkhronii. It is set that the value of those or other physical parameters of image is varied depending on arkhetipu, fixed in basis of image.

Keywords. Image, physical parameters, aesthetically beautiful standards, political leadership, visual appearance.

Постановка проблеми. Радикальні суспільно-політичні зміни в Україні, що мали місце в останні два десятиліття, зробили актуальними дослідження тих питань, які перебувають на межі теоретичної і практичної політології: а саме компонентів іміджу політичного лідера і їх сприйняття масов е застосування: адже однією із ключових засад політичного процесу постмодерну є його персоналізація. Українське суспільство звикло сприймати політичні ідеї і навіть інститути (зокрема, партії) крізь призму особистості, що репрезентує ці ідеї і інститути. Водночас діяльність політичного лідера є невіддільною від його іміджу.

Ступінь дослідження проблеми. Витоки досліджень проблем іміджу політичного лідера сягають доби античності і пов'язані з іменами Платона і Аристотеля. В українській політичній науці питання іміджу викликали значний науковий інтерес протягом останніх десятиліть. Якщо у першій половині 1990-х він виявлявся переважно у формі перекладу та введення в науковий обіг класичних праць західної іміджелогії, таких як Дж. Наполітан, М.Різ, Ж.Сегела, Г.Бехер, Е. Семпсон, Р.Фішер, Т. Шварц, Р.Верслін, Д. Герген, Д. Моріс та ін., то наприкінці 1990-х – протягом 2000-х рр. почали виходити вітчизняні праці, присвячені теоретичним і практичним аспектам формування іміджу. Зокрема, варто згадати таких науковців, як В. Королько, О. Петров, Г. Почепцов, М. Михальченко, В. Бебик, В. Полохало, А. Пойченко, І. Бекешкіна, Є. Головаха, Н. Паніна, Н.В.Лікарчук. Водночас широка розробка даної проблематики у вітчизняній політології не означає відсутності тем, повнота дослідження яких є недостатньою. До останніх, на нашу думку, належить аналіз фізичних параметрів іміджу політичного лідера.

Відповідно, **мета статті** – дослідити роль і місце в побудові іміджу політичного лідера таких фізичних параметрів, як вік, здоров`я, голос, зріст, вага, зовнішня привабливість (відповідність естетичним стандартом), сексуальність у синхронії та діахронії.

Виклад основного матеріалу. Значення фізичних параметрів обумовлене насамперед тим, що від них залежить сприйняття будь-якої особи (не лише політичного лідера) не лише на свідомому, а й на підсвідомому рівні. Ірраціональний чинник сприйняття є важливим ще й тому, що неусвідомлені симпатії і антипатії практично не піддаються корекції. Така особливість сприйняття сягає корінням найбільш архаїчних шарів психіки, ділянок інстинктивної поведінки, спільних з приматами. Відомо, що в окремих гомінідів, таких як горили, ватажка стада можна вирізнити з першого погляду саме за фізичними параметрами – це найсильніший, найстаріший і найбільший самець. І хоча результати досліджень поведінки тварин слід переносити на поведінку людини з великою обережністю, не викликає сумнівів існування певного паралелізму у сприйнятті подібних до себе у гомо сапієнсів і їх найближчих родичів. Перше враження про індивіда базується не лише на його вербальній поведінці і культурно обумовлених параметрах зовнішнього вигляду (одяг, зачіска тощо), а й на фізичних даних – зрості, статурі, рисах обличчя і т.д., і це враження накладає відбиток на подальший формат спілкування. Дорослий чоловік високого зросту і атлетичної статури з приємними рисами обличчя викликатиме іншу гамму емоцій, ніж низенький і худорлявий юнак. Особа, яка претендує на роль лідера, повинна відповідати певним фізичним стандартам, співпадати з певним образом – або принаймні не суперечити йому.

З іншої сторони, не варто забувати, що стереотипи сприйняття обумовлені не лише генетично, але й культурно. Архетипи підсвідомості незмінні протягом тисячоліть, але реалізація їх завжди набуває форм, залежних від конкретних місця і часу. Оскільки ці форми є історично змінні, дослідження фізичних параметрів іміджу є неможливим без залучення широкого культурологічного матеріалу. Не претендуючи на вичерпність, спробуємо зробити хоча б загальний огляд питання у діахронії.

Не викликає сумнівів, що, по-перше, урахування фізичних параметрів при сприйнятті лідера мало місце ще в перших державах і навіть до їх виникнення, і

по-друге, цей параметр сприйняття враховувався самими лідерами. При цьому причини особливої уваги до фізичних параметрів відповідали тогочасному рівневі розвитку суспільства і свідомості людини. Класична праця Дж.Фрезера «Золота гілка» сповнена ілюстрацій того, яке значення мали здоров`я і фізична сила лідера племені – до фізичного знищення ослаблого провідника включно. Для міфологічної свідомості, характерної для періоду розпаду первісного суспільства і періоду формування аграрного суспільства, типовим є сприйняття політичного лідера не лише як жерця-посередника між богами і людьми, але й як бога, здатного в прямому розумінні слова творити дива.

В те, що душа бога Ніаканга втілюється в царя, вірили представники племені шиллукі, які мешкали в районі Білого Нилу. Поки цар перебував в добрій фізичній і інтелектуальній формі, його оберігали надзвичайно ретельно, але щойно він починав демонструвати ознаки старіння, шиллукі знищували свого лідера фізично за допомогою певних ритуалів [1, с.353-355]. Аналогічний звичай існував у інших африканських племен – зулусів і кафрів. В племені буньоро лідер у випадку серйозної хвороби або старості мав покінчити життя самогубством, випивши отруту [1, с.357-358]. Відповідно до міфологічного світосприйняття, неприродна смерть лідера є необхідною: адже він має передати наступникам «божественний дух» непошкодженим хворобою або старістю. Якщо дозволити царю старіти, то це потягне за собою старіння цілого племені, хвороби, неврожаї і деградацію. Фрезер наводить курйозний приклад, коли зулуський тиран Чакі на початку XIX ст. розгнівався на європейських гостей, які не змогли забезпечити його маззю для приховування сивого волосся. Цар зулусів не мав права ані на сивину, ані на хвороби [1, с.359].

Неважно уявити, з якою ретельністю вивчали найменші зміни зовнішності своїх лідерів зулуси чи кафри. У ефіопів лідер втрачав право на владу не лише після появи сивини чи зморшок, але й випадку тілесного ушкодження. На переконання жерців, після появи у царя фізичних недоліків його царству загрожуватимуть великі біди. Навіть тоді, коли звичай знищення царів відійшов у минуле, ефіопи обирали своїх правителів за великий зріст, фізичну силу і

вроду [1, с.360]. Схоже ставлення мало місце і в Європі: у давні часи в Ірландії на престол не мала права особа з будь-якими фізичними вадами [1, с.361].

Отже, у первісному суспільстві значення таких фізичних параметрів лідера, як вік, сила, здоров`я, врода було обумовлене ірраціонально-містичними причинами. Згодом відбувається їх часткова «раціоналізація»: у перших державах Близького Сходу уявлення про містичний зв'язок правителя з богами зберігається, але легітимність влади монарха починає ґрунтуватися на її спадковості (хоча у Давньому Єгипті фараона далі вважали живим богом). Архаїчні уявлення про те, що тіло і душа лідера – це «канал зв’язку» з вищими силами і тому повинні бути в ідеальному стані, поступово відходять. Натомість у правлячої еліти виникає усвідомлення необхідності демонстрації фізичних якостей лідера з метою посилення авторитету.

До наших часів збереглися культурні пам’ятки, що зображують правителів перших держав Стародавнього Сходу як воїнів і мисливців – міцних, сильних, здорових чоловіків, які б’ються з ворогами або полюють на дикого звіра (зокрема, це стосується царів Ассирії). Характерно, що царів зображували вищими від свого оточення (тобто цар мав вивищуватися над усіма і в прямому, і переносному значенні), і не надто молодими – невід’ємною частиною образу ассирійського царя є досить довга гофрована борода, символ мудрої зрілості. Зовнішня привабливість визначалася не так індивідуальними рисами лідера, як відповідністю його обличчя і статури певному шаблонному уявленню про правителя (тому всі зображення царів Ассирії і Вавилону схожі між собою). Отже, у перших державах Близького Сходу з досліджуваних нами характеристик не привертали особливої уваги лише голос (оскільки це були культури писемного слова), сексуальність і – частково – врода.

На противагу державам Межиріччя давньогрецька цивілізація надає великого значення вроді і голосу. Ідеалом давніх еллінів був «калос агатос» - особа, що поєднувала фізичну і духовну досконалість. Фізична досконалість передбачала для чоловіка (жінки офіційно не брали участі у політичному житті) треноване атлетичне тіло, правильні риси обличчя з привітним виразом,

здорову шкіру, і вправність рухів. Характерний для Давньої Греції культ тіла не міг не відбитися на сприйнятті політичних лідерів.

При цьому, якщо врода і фізична сила були бажаними рисами давньогрецького політичного лідера, то сильний голос виступав обов'язковою умовою політичної кар'єри. У більшості полісів-республік політик мав бути вправним оратором, що неможливо без тренованого голосу і чіткої дикції. Те, якого значення надавали ораторській майстерності в Афінах, свідчить історія самовдосконалення Демосфена, що протягом століть правила за повчальний приклад для юнацтва.

Значні зміни у сприйняття візуального іміджу політика вніс син головного політичного ворога Демосфена, царя Македонії Філіппа – Олександр. Він першим почав голитися, за легендою – не бажаючи приховувати жодної риси свого прекрасного обличчя. Але у поголеного чоловічого обличчя є й інша перевага – воно виглядає молодшим. Хоча Олександр помер у неповних 33 роки – для того часу вік досить зрілий – він до останнього дня зберігав імідж молодого царя, завойовника, напівбога (як відомо, боги не старіють). Молодість чи не вперше стає чеснотою. Так само, як і обличчя, македонський цар не бажав приховувати свого тіла – існує статуя повністю оголеного Олександра, яка доводить його відповідність античному ідеалу вроди. Можна сказати, що при створенні іміджу Олександра були задіяні усі фізичні параметри, за винятком сексуальності (як згадує Плутарх, відсутність «особистого життя» у молодого Олександра викликала тривогу у війська, і він змушений був взяти за коханку якусь вдову-полонянку). Це доводять і ритуальні полювання Олександра, і відомий епізод з демонстрацією війську своїх бойових шрамів. Протягом наступних століть Олександр виступав певним візуальним еталоном «ідеального лідера», і хоча досягти його рівня нікому не вдалося, завдані ним зовнішні параметри залишалися актуальними.

Традиція демонстрації свого тіла політичним лідером продовжилася в Римі – до нас дійшли статуї Октавіана Августа в образі Юпітера, оголеного до пояса (хоча офіційним вбранням римлян була тога, яка скоріш маскувала, ніж

підкреслювала статуру). Про значення таких характеристик, як здоров`я і врода, свідчить той факт, що Юлій Цезар приховував свої епілептичні напади (і йому ж натовп кричав «лисий розпусник»). Щодо фізичної сили, то вона відходить на другий план, хоча й використовується для створення іміджу імператора-воїна. Біографії Калігули й Нерона свідчать, що не кожна демонстрація гарної фізичної форми йшла на користь її носіям: танцювально-вокальні вправи Нерона і бажання Калігули спробувати себе в якості гладіатора належали до тих чинників, які призводять до втрати влади.

В добу Середньовіччя фізична сила і зріст, так само як зовнішня привабливість вважаються тими рисами, які вирізняють «першого серед рівних» - короля. Ідеальний монарх у легендах і реальному житті – це вправний і мужній воїн, з привабливим обличчям, яке до епохи хрестових походів прикрашала борода. Очікувана поведінка правителя феодальної доби передбачала й періодичну ритуальну демонстрацію сили на турнірах. В континентальній Європі ця традиція збереглася до 16 століття, коли на турнірі випадково отримав смертельне поранення король Франції Генріх II Валуа.

XVII і XVIII століття вводять до переліку бажаних характеристик сексуальність: політичний лідер постає як особа, наділена магічною чарівністю для представників протилежної статі. Ця риса є невід`ємною від іміджу Людовіка XIV і Людовіка XV у Франції, Катерини II в Росії та багатьох інших, хоча її гіпертрофія може призвести і до негативних наслідків: активне сексуальне життя англійського короля Карла II руйнувало його позитивний імідж навіть в очах прихильників династії Стюартів.

Можливо – хоча ця теза потребує подальшого дослідження – епохою, коли фізичні характеристики іміджу політичного лідера мали найменше значення, було XIX століття. Якщо стосовно монархів у масовій свідомості зберігалися рудиментарні уявлення про зовнішній образ «ідеального правителя», то до парламентських і партійних політичних діячів не висували більших зовнішніх вимог, ніж до клерка в банку чи вчителя в гімназії. Політик XIX століття не мав

бути фізично сильним, вродливим, сексуальним, струнким чи високим – вистачало здоров`я і добре поставленого голосу.

Тенденція нівелювання значення фізичних параметрів іміджу продовжується і в першій половині XX століття, хоча й нерівномірно у різних культурах. Лише у 1960-х рр., коли, за словами М.Маклюена, людство знову повертається до візуальної цивілізації, зовнішні характеристики політичного лідера виходять на перший план.

Розглянемо послідовно сприйняття кожної з цих характеристик і її роль у побудові іміджу.

Як зазначалося вище, сприйняття віку політичного лідера залежить від епохи і типу суспільства. Якщо для первісного суспільства характерна геронтократія, якщо політики XIX століття намагалися виглядати поважними особами середнього віку, то починаючи з другої половини XX століття молодість політика – хоча б зовнішня – перетворюється на позитивну якість. У сучасному світі молодість асоціюється з енергією, поступом, активністю, а також з вродою, силою і здоров`ям. Відповідно, політики намагаються виглядати молодшими, ніж є насправді, за допомогою косметичних процедур і пластичної хірургії. І в постсоціалістичних країнах, і в західних демократіях пластичні операції політиків стали звичайним явищем, і хоча самі політики не афішують технології збереження «вічної молодості», про них охоче розповідають хірурги. Як стверджує московський пластичний хірург І.Короткий, основний ажіотаж у клініках починається перед виборами, а найпопулярніші операції — фейсліфтінг (підтяжка обличчя), блефаропластика (підтяжка повік) і ліпосакція (видалення жиру) живота. Пластичні операції політики приховують ще ретельніше, ніж стан здоров`я, хоча професіонал може легко визначити тих, хто користувався допомогою косметологічної медицини. Серед останніх – Г.Явлінський, В.Матвієнко, В.Путін та ін.; з українських політиків – Юлія Тимошенко [2]. Західний пластичний хірург запевняє, що клієнтами його американських колег були у різний час Хілларі Клінтон, Арнольд Шварценеггер, віце-президент США Джо Байден та ін. [3]. Звісно, метою

процедур і операцій часто є не тільки «омолодження», а й збільшення зовнішньої привабливості.

Здоров`я належить до тих параметрів, які ніколи не втрачали свого значення. Сучасний політичний лідер повинен справляти враження здорової людини: млявість, нездоровий колір обличчя, кашель та інші симптоми хвороб є вкрай небажаними. Історія XX століття знає вражаючий приклад фактичного обману цілої нації задля збереження ілюзії відповідності політичного лідера стандартам здоров`я. Абсолютна більшість американців ніколи не бачила зображення Франкліна Делано Рузвельта на костурах чи в інвалідному візку. Кілька десятиліть президент США приховував свою важку хворобу і інвалідність.

Феномену «прихованих хвороб» політиків присвятив своє дослідження колишній британський міністр закордонних справ Девід Оуен, лікар за фахом, який на момент свого обрання до парламенту у 1966 році встиг 7 років пропрацювати в лікарні [4]. Оуен дослідив взаємозв`язок між станом здоров`я світових лідерів та їх політикою, з`ясувавши, що вперше про хвороби політиків почали відкрито говорити лише після Другої світової війни – але й тоді ця тенденція не була домінуючою навіть у демократичних країнах. Так, Джон Кеннеді приховував від громадськості важку ниркову недугу – хворобу Аддісона, яка призвела до бронзової пігментації його шкіри. На невтаємничених людей ця пігментація справляла враження здорової засмаги, і саме цей оманливо бадьорий вигляд дозволив Кеннеді перемогти на теледебатах з Річардом Ніксоном, який, навпаки, був блідий і змучений. На думку дослідника, якби про хворобу Кеннеді стало відомо, він ніколи б не виграв вибори.

Досліджує Оуен і перманентний хворобливий стан здоров’я радянських лідерів 1-ї половини 1980-х рр., який впливав на ситуацію в державі. Три генеральних секретарі, які почергово змінювали один одного на посаді – Л.Брежнєв в останні роки правління, Ю.Андропов і К.Черненко – були важкохворими людьми, інформація про стан здоров`я яких являла собою

державну таємницю. Втім, у випадку Черненка всі спроби приховати реальний стан його здоров`я були марними, оскільки хворобливий стан сильно позначився на зовнішності і поведінці.

Розпад СРСР нічого не змінив, і коли у 1996-му році, у розпалі передвиборчої кампанії, Борис Єльцин отримав інфаркт, цю інформацію приховували до останнього, тобто до дня виборів. Як наслідок країна отримала в якості лідера фактичного інваліда, який місяцями перебував у Центральній клінічній лікарні і санаторії «Барвіха».

На відміну від міфологічної свідомості, високі вимоги до цього параметра у сучасній масовій свідомості обумовлені суто прагматичними чинниками: хвора людина сприймається як така, що не здатна виконувати покладені на неї обов'язки. Водночас та ж масова свідомість орієнтується не на реальний стан здоров`я, а на його візуальні ознаки: отже, для політичного лідера не так важливо бути здоровим, як справляти враження такого. Звідси демонстрація здорового способу життя і фізичної сили – рудимент древніх ритуалів. Той же Єльцин свого часу зробив частиною іміджу гру в теніс; Путін підкреслює свої знання бойових мистецтв і т.д.

Відповідно, одним з найпростіших засобів дискредитації політика є поширення інформації про його хвороби, особливо психічні. Так, одним з наріжних каменів негативного іміджу О.Лукашенка, створюваного білоруською опозицією, є постановка заочного діагнозу «маніакально-депресивний психоз» (у іншій версії – параноя).

Безумовно, інформаційна доба з її неконтрольованим поширенням інформації не могла не внести свої корективи у традиційний підхід до поширення інформації про здоров`я політичного лідера. Оскільки приховати цю інформацію дуже складно, в останні десятиліття набуває сили тенденція відвертого інформування про хвороби політика. В Україні показовим в цьому плані є імідж Віктора Ющенка, який перетворив історію хвороби, що позначилася на його зовнішності, на частину іміджу (хоча на початках були спроби приховати його стан). Перетворення хвороби з характеристики зі знаком

мінус на елемент позитивного іміджу можливе лише за умови застосування певного архетипу – жертви, яку переслідують вороги. В такому випадку хвороба виступає не як «Божа кара» і не наслідок неправильної поведінки людини, а як результат спроби фізичного знищення політика. Цю технологію останнім часом використовує Юлія Тимошенко, а зі світових лідерів – Уго Чавес, який заявив, що його хвороба – наслідок магічних ритуалів, проведених спецслужбами США [5]. Втім, мають місце і випадки інформування про хвороби політичних лідерів без жодного «підтексту»: так, не приховував свого онкологічного захворювання Вацлав Гавел, в наш час – Фідель Кастро.

З загальним станом здоров`я тісно пов'язаний голос: не так важливий тембр, як сила і виразність. Хрипкий, слабкий, невиразний голос сприймається як ознака слабкості. Зрозуміло, що голос чоловіка-політика має бути нижчим, ніж голос жінки (гендерна забарвленість параметра).

Зріст належить до параметрів, які майже неможливо приховати або змінити. Водночас його значення сягає корінням надзвичайних глибин психіки – адже і в тваринному світі збільшення розміру використовується для демонстрації сили і влади (наприклад, примати встають на задні лапи). Психологи простежують неспростовний зв'язок розміру і статусу: після перемоги на виборах зріст політиків стає вищим в очах виборців. Більш за те, з 1900 року у 21 випадку з 24-х президентами США обирали найбільш високих кандидатів, висунутих провідною партією [6, с.215].

Говорячи про значення цього чинника, слід враховувати, що середній зріст людини значно збільшився за останні півстоліття і коливається у межах від 175-177 см для чоловіка і 169-172 см для жінки. Отже, політичні лідери, зріст яких в середині минулого століття сприймався б як середній, сьогодні відчувають себе низькими – і намагаються хоча б візуально «вирости» в очах виборців. Яскравим прикладом корекції фізичних параметрів іміджу за допомогою взуття є В.Путін, чий зріст не перевищує 170 см: він носить дорогі черевики на високих підборах, так само як і Д.Медведєв (зріст – 162 см) [7]. Президент Франції Н.Саркозі, який комплексує через свої 165 см, не лише замовляє

спеціальне взуття, яке додає аж 9 см, і встає навшпиньки під час фотографування з іншими політиками, але й заборонив своїм підлеглим наймати для нього високих охоронців [8].

Характерною рисою цього параметру є його значущість виключно для політиків-чоловіків. Для іміджу жінок-політиків він сприймається як другорядний, несуттєвий, і не лише тому, що жінка на підборах сприймається як звичне явище (отже, її зріст легко «відрегулювати»). Зріст закладений як визначальна характеристика у візуальний образ одного з найдавніших архетипів – Героя, а саме до цього архетипу охоче апелюють політичні лідера, особливо у кризових ситуаціях. Важливим він є і при апеляції до іншого архетипу – Воїна (так само, як і фізична сила, і, зокрема, добре розроблені м`язи).

Зв'язок такого параметру, як вага, і соціального статусу існував приблизно з доби палеоліту, але набував різних форм. Справа не стільки в зміні естетичних ідеалів, скільки в тому, що в суспільствах, де бракувало їжі, товсте тіло було свідченням високого статусу: тільки еліта могла собі дозволити їсти стільки, щоб маса тіла зростала. (Згадаймо палеолітичних венер – втілення тодішнього жіночого ідеалу, пов’язаного з ненастанним материнством (дуже широкі стегна, великі груди) і постійною ситістю (великий живіт)). У таких суспільствах надмірна з сучасного медичного погляду вага викликала позитивні асоціації з здоров`ям, багатством, силою. Характерно, що і в наш час надмірна вага політичних лідерів сприймається як норма в суспільствах, де раціон більшості населення не перевищує 1000 калорій на добу – Центральна Африка, Північна Корея. Щодо Європи та США, то повнота вважалася позитивною або нейтральною характеристикою особи ще на початку 20 століття. І лише у 1960-х рр. естетичні стандарти змінюються – у тому числі й тому, що в розвинених країнах їжа стає доступною для всіх, а її калорійність зростає. У наш час надмірна вага сприймається однозначно негативно. Вона асоціюється або з бідністю: людина з надмірною вагою – це та, яка споживає дешеву низькоякісну їжу, фастфуд, і немає часу або грошей на спортзал; або з

хворобою, психічною чи фізичною (порушення ендокринної системи і т.д.). Треноване струнке тіло – майже як у стародавній Греції – ознака високого статусу: людина має час і можливості займатися фізичними вправами.

Відповідно, вага політика повинна бути в межах норми, а зменшення її стає приводом для гордості. Час від часу українські мас-медіа розміщують матеріали з промовистими назвами на кшталт «Політики теж худнуть…» [9], в яких представники українського політикуму діляться дієтами та іншими способами позбутися зайвої ваги. Цю ж тему охоче розвивають в інтерв'ю: на відміну від пластичних операцій, з неї не роблять таємниці [10]. Аналогічною є ситуація і в Росії [11]. Свідоме схуднення сприймається як свідчення сильної волі і здорового способу життя.

Зовнішня привабливість політичного лідера носить подвійний характер: з однієї сторони, очевидною є суб'єктивність цього параметра, з іншої – чітка обумовленість естетичними стандартами певної культури. Іншими словами, різні люди можуть по-різному характеризувати зовнішність політика, але якщо вона не містить жодної риси, яка б відповідала стереотипним уявленням про вроду, він абсолютно нікому не видаватиметься привабливим. Естетичні стандарти різняться не лише в діахронії, але й в синхронії: наприклад, для сучасної американської культури невід`ємною частиною уявлень про вроду є, поряд із відсутністю навіть мінімальної зайвої ваги і доглянутою шкірою, ідеальні, неприродно білі зуби (одночасно це й ознака високого статусу). В той же час у Європі доглянута ротова порожнина є, звісно, нормою, але сяюча «голлувідська» посмішка не стоїть на першому місці при оцінюванні зовнішності. Спільною рисою для багатьох культур в наш час є ототожнення вроди і молодості, що стимулює розвиток «молодильних» косметичних технологій на кшталт уколів ботокса, якими не гребують і політики-чоловіки.

Оскільки протягом століть можливість побачити політичного лідера «живцем» була не такою частою, зовнішню привабливість оцінювали переважно по зображеннях – від статуй у Давньому Римі до парадних офіційних фотографій у XX ст. Ситуацію змінило масове впровадження

телебачення, яке знаменувало повернення до візуальних кодів як провідних засобів передачі інформації. Значення зовнішньої привабливості зростає, і водночас у широких мас з`являється можливість безпосередньо оцінити зовнішність політичного лідера – хоча традиція парадних, ідеалізованих зображень зберігається. Комічним прикладом інерційної сили старого, традиційного підходу до репрезентації лідера в добу нових інформаційних технологій були перші, 1985-86-го рр. офіційні зображення Михайла Горбачова без всім відомої – завдяки телебаченню – плями на чолі. У наш час завдяки Інтернету кожний бажаючий може роздивитися зовнішність політика не лише у найменших подробицях, але часом навіть і з мінімумом одягу.

Значення цього параметра іміджу розкриває відомий американський психолог Чалдіні у класичній роботі «Психологія впливу», де переконливо доведений зв'язок між привабливою зовнішністю і позитивним сприйняттям індивіда. Вродливим людям автоматично приписують талант, доброту, чесність і розум, а під час виборів привабливі кандидати отримують більше голосів, ніж непривабливі. При цьому виборці у більшості випадків не усвідомлюють, що цей параметр вплинув на їх вибір [6, с.172].

Водночас слід зазначити, що далеко не всі архетипи, які використовуються при створенні іміджу політичного лідера, вимагають зовнішньої привабливості. Архетип Батька, навпаки, передбачає порівняно немолодий вік і скоріш суворо-маскулінну, ніж привабливу зовнішність. Також очевидно, що вимоги до зовнішності жінок-лідерів є більшими, ніж до чоловіків.

Останнім – і найбільш контроверсійним параметром – є сексуальність, яку ми розумітимемо еротичну привабливість політика для протилежної статі. Історично діапазон її іміджевої реалізації широкий – від гіпертрофованої сексуальності (гареми султана Оттоманської імперії) до ритуальної цноти у формі теократії (Чорногорія, Ватикан) або символічного шлюбу з державою (Елизавета I Тюдор). У наш поняття «секс-символ» використовується стосовно не лише персоналій зі світу моди чи музики, але й стосовно політиків. Деякі сучасні дослідники, зокрема, Е.Семуелс, виокремлюють навіть як певний тип

«еротичного лідера». «Еротичний лідер використовує свою сексуальність, щоб показати співгромадянам, наскільки вони (співгромадяни) – люди творчі, незалежні, здатні працювати разом і спільно» [12, с.127] До таких лідера Семуелс зараховує Н.Манделу і принцесу Діану.

Ще більш, ніж у випадку зовнішньої привабливості, очевидною є гендерна забарвленість параметра. Відверта сексуальність – чи сексапільність – сприймається позитивно у чоловіка-політика і ставить під сумнів позитивний імідж жінки, оскільки сексуальна жінка сприймається навіть в постмодерному дискурсі насамперед як об'єкт – а вже потім (якщо) як суб'єкт, що для політика є неприпустимим. Втім, це не означає толерантності до порушень норм моралі зі сторони політичного лідера, про що свідчить приклад Б.Клінтона. Власне, цієї толерантності не було ніколи: сексуальність лідера завжди мала відповідати встановленим канонам і її не варто обожнювати з сексуальною розбещеністю.

Висновки. Значення тих чи інших фізичних параметрів іміджу варіюється залежно від архетипу, покладеного в основу іміджу, але спосіб їх репрезентації однаковий – підкреслення потрібні фізичних характеристик або створення їх ілюзії. Але в будь-якому випадку такі параметри, як здоров`я, відповідність естетичним стандартам і приємний голос підвищують – за рівних умов – рейтинги політичного лідера, який ними володіє.

При цьому слід усвідомлювати, що на практиці фізичні параметри – окрім здоров`я – ніяк не впливають на реальну здатність політика виконувати свої обов'язки, їх роль і місце в структурі іміджу – данина суспільним стереотипам і ірраціональним шарам масової свідомості. Втім, приклади Ф.Д.Рузвельта у XX столітті, Енріко Дандоло і Ярослава Мудрого у середньовіччя переконливо свідчать: навіть хронічні хвороби і фізичні вади не є перешкодою для плідної і активної політичної діяльності.

Отже, місце фізичних параметрів в побудові іміджу ґрунтується на подвійній ілюзії: штучне конструювання певної риси – створення ілюзії здоров`я, сили чи вроди – покликане до життя ілюзією важливості цих рис. Пересічний

громадянин підсвідомо надає перевагу вищому і привабливішому кандидату, плутаючи зовнішню ознаку з внутрішньою характеристикою, перевіряючи не відповідність реальних дій декларованій політичній програмі, а відповідність зовнішнього образу обраному для створення іміджу архетипу.

Література:

1. Фрэзер Дж.Дж. Золотая ветвь: исследование магии и религии/ Джеймс Джордж Фрэзер: [пер. с англ. М.К.Рыклина]. – М. : Эксмо, 2006. – 960 с.
2. Пластическая хирургия и власть : [Електронний ресурс] // Aktiv.com.ua. - 3 грудня 2010 року. - Режим доступу: http://aktiv.com.ua/archives/4575 (станом на 12.10.2012).
3. Шварценеггер сделал подтяжку лица : [Електронний ресурс] //MedikForum.ru. – 18 грудня 2009 року. – Режим доступу: http://www.medikforum.ru/news/beauty/plasticheskaya-hirurgiya/677-shvarcenegger-tozhe-delaet-podtyazhku.html (станом на 12.10.2012).
4. Д.Оуэн. История болезни. Недуги мировых лидеров последнего столетия / Дэвид Оуэн: [пер. с англ. Д. Курдыбайло, А. Ковжун, Н.Власова]. – М. : Амфора, 2011. - 640 с.
5. Чавес обвинил США в заражении раком лидеров Южной Америки : [Електронний ресурс] // Newzz.in.ua. Украинское новостное Интернет-издание. - 30 грудня 2011 року. - Режим доступу: http://newzz.in.ua/ob/1148877791-chaves-obvinil-ssha-v-zarazhenii-rakom-liderov-yuzhnoy-ameriki-ssha-otvergli-obvineniya-chavesa.html (станом на 12.10.2012).
6. Чалдини Р. Психология влияния / Роберт Чалдини : : [пер. с англ.]. – Спб: Питер, 2012. – 336 с.
7. На каких каблуках ходит Владимир Путин : [Електронний ресурс] //Newsland. – 6 грудня 2011 року. – Режим доступу: http://www.newsland.ru/news/detail/id/837783 (станом на 12.10.2012).
8. Саркози запретил нанимать высоких телохранителей : [Електронний ресурс] //Utro.ua. Ежедневная Интернет-газета. – 8 червня 2012 року. – Режим доступу: http://www.utro.ua/ru/zhizn/sarkozi_zapretil_nanimat_vysokih_telohraniteley1276005976 (станом на 12.10.2012).
9. Фролова М. Политики тоже худеют / Марина Фролова : [Електронний ресурс] // Обозреватель. – 17 лютого 2012 року. – Режим доступу: http://obozrevatel.com/chronics/53078-politiki-tozhe-hudeyut.htm (станом на 12.10.2012).
10. Медведчук рассказал, как ему удалось похудеть : [Електронний ресурс] // Online.ua. – 5 квітня 2012 року. – Режим доступу: http://news.online.ua/479074/medvedchuk-rasskazal-kak-emu-udalos-pohudet (станом на 12.10.2012).

11. Как меняет людей власть: политики худеют, делают пластику и создают имидж : [Електронний ресурс] //President.org.ua. Информационно-аналитический ресурс о президентах. – 5 червня 2007 року. – Режим доступу: http://president.org.ua/news/news-160992/(станом на 12.10.2012).
12. Сэмуэлс Э. Тайная жизнь политики / Эндрю Сэмуэлс : [пер. с англ. ; вступ. статья и комментарий В.В.Зеленского]. – СПб: ИЦ Гуманитарная академия, 2002 – 285 с.